

Najveći iznos svake godine se izdvaja za poljoprivredu, 41,5 milijardi dinara. Te subvencije omogućavaju znatnu podršku podizanju višegodišnjih zasada, kupovinu stoke i nabavku mehanizacije, kao i čitav niz drugih programa. One su u skladu sa subvencijama koje se daju u EU, samo su znatno niže nego u tim državama, koje mogu da koriste izuzetno obiman poljoprivredni budžet (CAP) Unije. Da bi srpska poljoprivreda mogla da se nosi sa okruženjem, potrebno je da se subvencije povećavaju, pošto je poljoprivreda strateška delatnost u celom svetu i sve države posebno štite poljoprivredu. Na primer, po pravilima Svetske trgovinske organizacije, za poljoprivredne proizvode može se uvesti i carina od čak 40 odsto.

Pri svemu tome treba imati u vidu da je naša poljoprivreda primenom SSP-a dovedena u težak položaj pošto je ukinuta carinska zaštita prema EU, a tamošnji proizvođači imaju veće podsticaje, čime se direktno ugrožava domaća proizvodnja.

Železnica kao veći problem

Druga po značaju subvencionisana grana su železnice koje dobijaju godinama unazad iz budžeta 14,5 milijardi dinara godišnje. Te subvencije su praksa i u EU, pošto funkcionisanje železničkog saobraćaja predstavlja osnovu za normalno funkcionisanje privrede. U EU subvencionišu se isključivo ulaganja u železničku infrastrukturu (a ne u transport, koji je otvoren za tržišnu utakmicu). Troškovi održavanja i razvoj železničke infrastrukture ne mogu se prebaciti na krajnje korisnike, jer bi inače doveli do enormnih cena prevoza, pa bi i putnici, a posebno privreda, u potpunosti napustili železnicu.

Pored direktnih subvencija železnica ima i indirektno subvencije, koje se svode na neplaćanje rata kredita za koje je garantovala država, a koji su uzeti u prethodnom periodu. U pitanju su međunarodni krediti preko EBRD i EIB i EUROFIMA, koji su korišćeni za razvoj železnice; po tim kreditima rate se plaćaju iz budžeta kao garanta, pošto železnice nisu u stanju da iz poslovanja vraćaju te kredite. Država će tako EBRD-u vratiti samo ove godine oko 16 miliona evra i EIB oko osam miliona evra, odnosno ukupno oko 24 miliona evra (u pitanju su dugoročni krediti, koje železnice neće moći da vraćaju ni narednih godina, pa će se ovako indirektno subvencionisanje nastaviti).

U periodu od 2020-2022. godine država mora da isplati i garancije za EUROFIMA kredit u iznosu od oko 35 miliona evra.

Pored toga, država i neposredno uzima nove investicione kredite za razvoj železničke infrastrukture (rekonstrukcija pruge Beograd – Novi Sad i drugi projekti), tako da su državna izdvajanja za železnicu znatno veća i od zbira direktnih i indirektnih subvencija.

Železnice su navodno uspešno „restrukturisane“ podelom na tri nova privredna društva, odnosno izdvajanjem iz matice, gde je ostavljena ljuštura zvana Železnice Srbija a. d. sa obavezama da „visi“ ni na nebu ni na zemlji. Drastično je smanjena mreža pruga, posebno u Vojvodini, uz smanjenje broja zaposlenih. Međutim, naoko uspešna podela Železnica obavljena je navrat-nanos kako bi se prezentovala MMF-u, bez izrađenog deobnog bilansa i uređenih međusobnih odnosa, pa su počeli problemi sa funkcionisanjem novih privrednih društava, koji do dan-danas nisu rešeni. Do toga svega ne bi došlo da se pri restrukturiranju nije žurilo i da nekritično nisu slušani „saveti“ stranog konsultanta koji nije bio vičan domaćim propisima, a ni dorastao tom poslu.

Na železnicu (bolje reći na državu) padaju i značajni troškovi izmeštanja beogradskog železničkog čvora usled izgradnje privatnog projekta Beograda na vodi, a to zahteva izgradnju ne samo Prokopa, već i lokomotorne stanice u Zemunu - Novom Beogradu, sređivanje Makiša i slično.

Resavica - bure bez dna

Od svih korisnika subvencija možda je najzanimljiviji slučaj Javnog preduzeća za podzemnu eksploataciju uglja Resavica, koje se sastoji od osam aktivnih podzemnih rudnika prvenstveno mrkog uglja. Resavica u kontinuitetu već skoro dvadesetak godina dobija značajne subvencije, koje su samo ove godine pet milijardi dinara.

Preduzeće ima zanimljiv istorijat - nastalo je 90-ih godina u postupku podržavljenja društvenih rudnika sa podzemnom eksploatacijom uglja koji su postali javno preduzeće i pripojeni su Elektroprivredi Srbije. EPS je jedva dočekao da ih izdvoji u transformaciji preduzeća 2003. godine, pošto ti rudnici nisu profitabilni, a ležišta uglja su najvećim delom iscrpljena usled višedecenijske eksploatacije (a ponegde i stogodišnje).

Država se prema Resavici odnosi kao prema pastorku; nijedno javno preduzeće nije u tako ponižavajućem položaju. Na primer, preduzeće se svake godine zadužuje sa kamatama od preko milijardu dinara i to isključivo prema državnim institucijama. Potpuno je nejasno zašto država ne izvrši finansijsku konsolidaciju preduzeća i jednostavno ne otpiše te dugove ili ih pretvori u kapital, pa makar tako rastereti bilanse preduzeća (te kamate se ionako ne plaćaju).

Drugi i značajniji pokazatelj maćehinskog odnosa je dirigovanje cene uglja iz Resavice za EPS, pa tako iako EPS poslednjih godina značajno podiže cenu struje za privredu (po 20% godišnje i 2016. i 2017. godine) cena uglja se ne menja od 2013. godine i znatno je manja nego u okruženju. Resavica koja je praktično bankrot tako „pomaže“ EPS-u, što izaziva i

kritičke stavove Energetske zajednice, po kojima proizvodnju energije iz uglja ne treba subvencionirati (to je i u suprotnosti sa pravilima državne pomoći u EU).

Značaj Resavice je pre svega u održavanju pojedinih mesta gde su ti rudnici jedini poslodavac, odnosno u sâmom mestu Resavica, zatim u dolini Ibra (Baljevac), kao i u mestu Štavalj kod Sjenice (i ne samo tu). U pitanju je oko 4.000 zaposlenih i masovno zatvaranje rudnika napravilo bi dodatne socijalne probleme i troškove. To podrazumeva da se mora obazrivo pristupiti njihovoj konsolidaciji, gde bi se pojedini rudnici definitivno zatvorili, uz planove za angažovanje zaposlenih na drugim aktivnostima, a pojedini rudnici bi se uz ozbiljna ulaganja modernizovali. Posebno su značajni rudnici Soko i Štavalj, gde postoje značajne rezerve kvalitetnog mrkog uglja. Pored rudnika Štavalj, na Pešteru, mogla bi se podići termocentrala snage 350 MWh koja bi u narednih oko 40 godina mogla proizvoditi električnu energiju od tog uglja.

Najveći problem Resavice je u nedostatku ozbiljnog strateškog državnog plana za ovo preduzeće. Ako se uzme u obzir skoro milijardu evra koliko je dato Resavici od 2000. godine kroz subvencije i neplaćanje poreza i doprinosa na zarade (kao i obaveza prema javnim preduzećima i lokalnim samoupravama), opravdano je pitanje zašto se nešto nije uradilo do sada na trajnoj konsolidaciji preduzeća? Umesto toga, država je subvencijama u proteklih dvadesetak godina samo održavala to preduzeće na veštačkom disanju, bez ikakvog plana za budućnost. Nada da će ovakvo beskonačno subvencionisanje prestati ipak postoji; uz pritisak MMF-a, Vlada je prihvatila angažovanje stručnjaka Svetske banke koji analiziraju poziciju svakog od tih rudnika i koji treba da predlože trajno rešavanje sudbine preduzeća.

Šta se još subvencionira?

Pored pomenutih oblasti, najviše se izdvaja za puteve – 9,4 milijarde dinara, što je opravdano ulaganje u infrastrukturu države.

Od značajnih subvencija privatnim preduzećima treba izdvojiti i 2,2 milijarde dinara, koliko će država dati za reciklažu sekundarnih sirovina, kao i za proizvodnju kesa tregerica za višekratnu upotrebu.

Milijarda dinara daje se Fondu za inovacionu delatnost, dok se sa 100 miliona subvencionira Centar za promociju nauke, igračka koju je svojevremeno kreirao Božidar Đelić. Smena vlasti sprečila je da se napravi „futuristički” objekat tog Centra na Novom Beogradu, koji je trebalo da košta preko 50 miliona evra.

Subvencije u oblasti turizma iznose 1,2 milijarde dinara i njima se subvencioniraju turistički vaučeri, funkcionisanje Turističke organizacije Srbije, skijališta, ali i Egzit festival. U pitanju

je komercijalni festival gde samo Republika izdvaja 300.000 evra privatnom preduzeću. Pored nje, novac izdvajaju i pokrajina i grad. To je dovelo do toga da Egzit proširi značajno svoje poslovanje organizacijom čitavog niza festivala, što govori da subvencionisanje te manifestacije služi samo dodatnom profitu vlasnika i da bi se festival mogao održati i bez državne pomoći.

Ni Er Srbija nije mogla da se provuče mimo subvencija, odnosno one su „pokrivena” kao razvoj linija koje lete sa niškog aerodroma, pa tako dobijaju 93 miliona dinara subvencije. Međutim, ono što zabrinjava kod nacionalnog prevoznika je činjenica da se i dalje preko nekih posebnih mera izdvaja po 15-20 miliona evra godišnje pod izgovorom izmenjenog plana restrukturiranja te kompanije.

Posebno je zanimljiva stavka od 900 miliona dinara izdvajanja za subvencionisanje snimanja stranih filmova u Srbiji. To se pravda time da se u drugim državama takođe stimulišu strane filmadžije, a pri tome se ne uzima u obzir da su ovde radna snaga i usluge neuporedivo jeftinije nego drugde u Istočnoj Evropi.

Značajno je i izdvajanje 1,3 milijarde dinara za energetske zaštićenog kupca, odnosno u pitanju je umanjeње računa za struju najsiromašnijih građana.

Na kraju, RTS kao javni servis se delimično finansira subvencijom od tri milijarde dinara. To nisu sve subvencije; postoji još više desetina stavki izdvajanja u budžetu za te namene, ali sa relativno skromnim iznosima.

Novi zakon o državnoj pomoći

Subvencije su problematičan vid državne intervencije u privredi (i ne samo u privredi) jer mogu da poremete normalne tržišne tokove pošto stimulišu određena preduzeća nauštrb drugih učesnika na tržištu). Zato se i uvode pravila o kontroli državne pomoći koja treba da spreče zloupotrebu takvih davanja.

Novi zakon o kontroli državne pomoći koji se nalazi u proceduri usvajanja, znatno će povećati nezavisnost Komisije za kontrolu državne pomoći, koja će postati zaseban i nezavisan organ (a ne deo Ministarstva finansija, kao što je sada) izabran direktno od Skupštine. Pored toga, značajno je i da se uvodi obaveza posebnog prijavljivanja svake pomoći koja je veća od 10 miliona evra, koja je do sada bila oslobođena obaveze prijavljivanja ukoliko je bila dodeljena na osnovu odgovarajuće uredbe o subvencionisanju. Ta granica se računa u odnosu na kumulativnu pomoć (ne samo novčana davanja već i na zemljište, komunalno opremanje i slično, koje se daje bez naknade investitorima). Ako se zakon usvoji u predloženom tekstu, Srbija ne samo što će ispuniti neke od kriterijuma

za odgovarajuće poglavlje pregovora sa EU, već će i oblast državne pomoći učiniti transparentnijom i smanjće se nivo političkog voluntarizma koji je bio prisutan do sada.

Izvor: novaekonomija.rs